

A MEGFOGHATATLAN ÖRÖKSÉG

EISENBECK HELGA

„A kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi azt magának.”

(Kodály Zoltán)

Apesorkubi vezetőjének széke, Volta régió, Ghána, (Weidinger, Bécs, 2012)

Forrás: Flickr.com

A 2003. évi Szellemi Kulturális Örökség Védelméről szóló

UNESCO Egyezmény célkitűzései

Az ENSZ égisze alatt sok egyezmény született már Földünk – természeti, épített vagy akár víz alatti – örökségének védelmére, ám ezek laikus ember számára is érzékelhetően kisebb-nagyobb mértékben, de a nyugati civilizációhoz köthetőek voltak. A 2003. évi Szellemi Kulturális Örökség Védelméről szóló UNESCO Egyezmény azonban más volt. Jelen egyezmény esetében központi helyet foglalt el annak hangsúlyozása, hogy az ENSZ ezzel az egyezménnyel a fejlődő országoknak – kiváltképp Afrikának akart kedvezni. Az afrikai kontinens rendelkezik a legkevesebb épített örökséggel, és az írásbeliség hiánya miatt kiemelkedő jelentőségűvé vált a szájhagyomány útján apáról fiúra terjedő tudás megóvása. A zairei kongók (bakongók) szállóige értékű megállapítása híven fejezi ki mindezt: „*a fiatalokat tanítani annyi, mint megtanítani nekik a közmondásokat*” (Biernaczky, 2007).

Ékes példája a szájhagyomány útján terjedő történetnek a ghánai Bosumtwi-tó története.¹ Ez az a hagyomány, ami lassan homályba vész, és „felettes” érdekek – mint a turizmus által biztosított megélhetés – felülírják az évszázados tabu kategóriáját is. Az egyezmény elsődleges célja volt az ilyen, és sok más ehhez hasonló szájhagyomány útján terjedő történet, tudás, tradíció² megóvása a jövő generációi számára. Mindez egy nép identitásának szempontjából ugyanis kardinális jelentőséggel bír.

A védelem eszközei különös tekintettel a jogi eszközök hatékonyságára

Megítélésem szerint Fekete-Afrika államainak lenne igazán szükségük a védelemre. Ennek okai sokrétűek. Az írásbeliség hiánya és a nyugati kultúra erőteljes hatása igen nagy veszélyt jelent a generációról generációra szájhagyomány által öröklődő szellemi örökségre nézve. A másik igen meghatározó kérdés, hogy vajon meg lehet-e védeni, óvni és őrizni a szájhagyomány útján élő szellemi kulturális örökséget jogi eszközökkel.

A 2003. évi UNESCO *Egyezmény a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről* sok tekintetben bonyolult megítélésű, főként a hivatalos világörökségi elemek bolygónkon történő aránytalan eloszlása miatt. Köztudott, hogy a világörökség java része a nyugati világban található (<http://whc.unesco.org/en/list/>). Az afrikai, ázsiai és latin-amerikai kultúrák zöme azonban kifejezetten alulreprezentált, mivel az olyan immateriális kifejezési formák, mint a szóbeli hagyományok és vokális értelmezési formák nem feltétlenül kötődnek fizikai helyszínhez. Hovatovább a szellemi kulturális örökség megőrzésére szolgáló eszközök mai napig hiányosak, arról nem is szólva, hogy a szellemi örökségben manifesztálódó globális értékek sem kerültek ez idáig teljes mértékben meghatározásra vagy föltárára.

A leglényegesebb kérdés viszont az: meg lehet-e őrizni a szellemi kulturális kifejezési formákat anélkül, hogy megsemmisítenénk vagy megkövesítenénk őket. A kulturális kifejezési formák ugyanis folyamatosan változnak. Lehetetlen őket befagyasztani a hagyományos múzeumi gyakorlat és archiválási munkálatok által – hiszen ha belegondolunk, egy faj megmaradt példányainak kitömése sem

vezethet az adott faj megmentéséhez. (http://www.europeanmuseumacademy.eu/4/upload/1_ich_article_ema_2011.pdf)

Mindazonáltal rendkívül fontos ama tény elfogadása, hogy a szellemi kulturális örökség túlélési esélyei valószínűsíthetően nagyban függenek egy speciális fizikai környezet meglététől. A számi törzs élete kiváló példája a fizikai környezet jelentőségének, és egyben tökéletesen kifejezi azt a dichotómiát, ami a használat és a megőrzés közötti viszonyt feltételezi. A rénszarvasterelő számi törzs asszimilálása a 17. században kezdődött meg. Napjainkban a számi népcsoport etnikai kisebbségnek minősül az őslakos emberek státuszával, az ENSZ Őslakos Emberek Jogairól szóló 2007. évi Nyilatkozatának köszönhetően. Kultúrájuk igen kevés fizikai nyomot hagyott környezetükön. Hitviláguk alapját a természet és a közös források képezik, ami senkihez sem tartozik, senki által nem birtokolható (http://www.europeanmuseumacademy.eu/4/upload/1_ich_article_ema_2011.pdf).

A szellemi kulturális örökség fogalomköre

Az angol eredetű *intangible* szóból, a magyar nyelv ismét hihetetlen kreativitásáról tanúbizonyságot téve alkotta meg a szellemi kulturális örökség fogalomkörét. Az „immateriális”-ként is használatos definíció azt az örökségfogalomban végbe ment változást hivatott jelölni, mely az épített műemlékek anyagi világát kibővítette egészen újszerű, spirituális tartalmakkal (Fejős, 2005). Elengedhetetlen azonban hangsúlyozni ehelyütt az örökségfogalom újszerű elemeire gyakorolt erőteljes antropológiai befolyást, hisz a kulturális sokszínűség jelentőségére éppen az antropológia tudománya hívta fel a figyelmet. Történetesen az e tudományág által képviselt látásmód és a kitartó kutatómunka. Az örökség fogalmában bekövetkezett változások azonban döntően a nyugati világ modernizációs folyamatainak – globalizáció és multikulturalizmus – eredményeként könyvelhetőek el. Eme tendenciák következményeként a világ egyre homogénebbé válik, ami természetszerűen a még meglévő kulturális sokféleség védelmének igényét hívta életre.

A szellemi örökség védelme érdekében a szóbeliség, a különféle tradíciók, rituális szokások, a nyugati civilizáción kívüli egyéb kultúrák értékrendszere, a helyi tudás és a más világnézetek tanulmányozása bír kiemelkedő jelentőséggel. Ily módon a kultúra definíciójához akkor jutunk legközelebb, amennyiben azt emberi tevékenységek, világnézetek, alkotások összességéként, folyamatosan változó halmazként kezeljük. A szellemi, avagy megfoghatatlan örökség esetében azonban nehéz és óriási kihívás a régi, jelenkori modern életből kivett alkotási metódusok, rítusok, hitvilágok, szájhagyomány útján generációról generációra öröklődő tudásanyag megtalálása és megőrzése az utókor számára. A fogalomkör bonyolultságát szemléltető érdemes szemügyre venni Giovanni Pinna felosztásában a szellemi örökség három kategóriáját:

- A kultúra, azaz a hagyományos életvitel olyan kifejeződései, amelyek fizikai formákba ágyazódnak. Ilyenek lehetnek a tradicionális vallási szertartások, a folklóralkotások egy része, valamint a hagyományos gazdálkodási ismeretek, adott közösségre jellemző életforma kifejeződései.

- Egyéni és kollektív megnyilvánulások, melyek fizikailag nem öltenek testet, mint a nyelv, a szóbeli költészet, a népdalok, a hagyományos zene.
- A szellemi örökség harmadik kategóriáját pedig azok a szimbolikus és metaforikus jelentések alkotják, melyek az anyagi örökségeket töltik meg tartalommal. Hiszen minden tárgynak két dimenziója van: fizikai léte – alak, forma, méret stb. – és jelentése (Fejős, 2005).

Sajnálatos módon a világ kulturális sokféleségét veszélyeztető modernizációs folyamatok az utóbbi évtizedekben igen felgyorsultak, és amennyiben nem sikerül záros határidőn belül hatékony védekezési módokat találni, egész kultúrák veszhetnek ki. Ugyanis a kulturális sokféleség nem elég erős tényező a technikai fejlődés mindent uniformizáló hatásával szemben. Befolyásolni pedig alig tudná, hisz az emberek többsége inkább alkalmazkodik a változó világhoz, mint nem. Az, hogy az alkalmazkodó magatartás milyen következményekkel járhat Földünk kulturális diverzitására a nagyon közeli jövőben, még csak most kezdi a nyilvánosságot érdekelni. Az alkalmazkodás véleményem szerint különösen veszélyes azért is,

*Nana Kwasi Asampong II,
Regent of Apesorkubi in the
Biakoye District of the Volta
Region, Ghana (Weidinger,
Bécs, 2012)*

< Forrás: Flickr.com

mert a nyugati interpretációban fejlődőnek számító civilizációk által a modern társadalmaktól átvett fogyasztási cikkek, tárgyak, szavak, tevékenységek (és minden egyéb kulturális kifejezésformát befolyásoló eszköz) sokszor igen sajátos értelmezést nyer a saját világnézetükkel keveredve. Mindez ugyanis a saját hagyományos szociokulturális háttérük megszűnésével járhat, egyben annak a kockázatával, hogy nem tudnak megfelelni a modernizációs kihívásoknak. Az ember alkalmazkodóképessége ilyen tekintetben pedig szinte határtalan (Fejős, 2005).

Létünk élni akarás által meghatározott. A gondolatokat, cselekedeteket meghatározó kulturális háttér azonban nem valószínű, hogy képes lenne drasztikus változások nélküli adaptációra. Mindez pedig súlyos következményekkel járó identitásválsághoz vezethet. Érdekes példa erre a ghánai ewe törzsfőnökök identitásának és szerepének változása és az ebből következő ellentmondások. A törzsfőnök felelőssége meghatározó a felmenők hagyományainak hűséges betartatásában. Ő a kapocs az élők és az eltávozottak között. Úgy tartják, hogy ha a törzsi vezető figyelmen kívül hagyja az ősök szellemének akarátát, betegséggel és akár halállal is büntethetik érte.

Ez egy igen hatásos módszere a korrupciótól, erkölcstelenségtől, elnyomástól, kapzsiságtól és a közösség kárára elkövetett gazdagodástól való elrettentésnek. Azért is tekinthető a leghatékonyabb visszatartó erőnek a hatalommal való visszaélés tekintetében, mert nem az emberi érzésektől és a törzsfőnök pillanatnyi népszerűségétől függ, hanem sokkal inkább az örök értékek betartásától, melynek lelki megtorlással szereznek érvényt. (Kludze, 2000) Természetesen a legtöbb hagyományos érték és hiedelem (Tarrósy, 2009) jelentése megváltozott, tulajdonképpen a kolonializmus óta folyamatos változás alatt áll. A múltban a súlyos szerencsétlenségek, szokatlan betegségek és megmagyarázhatatlan halálesetek (Szilasi, 2009) szokásos magyarázata az ősök ilyen módon kifejezett elégedetlensége volt. Ez a szemléletmód ma már nem tekinthető általánosan elfogadottnak. A kereszténység és egyéb idegen vallások tanítása szerint ez a hitrendszer kizárólag a pogányságból származtatható.

A keresztény vallás igyekezett mindig tudományos magyarázatot találni a betegségekre és a halálra. Ennek megfelelően a kereszténység, a tudomány és a skolasztikus filozófia is igyekszik magyarázattal szolgálni, ha egy ember példának okáért kígyómarásban meghal. Az afrikaiak számára a tudomány és a kereszténység magyarázata nyilvánvaló. A hagyományos afrikai vizsgálat első körben arra keresi a választ, hogy miért pont az áldozatot marta meg a kígyó. Miért pont az áldozatot és nem mást mart meg a kígyó? A tudomány válasza erre a „véletlen” történet, és ebben valószínűsíthetően a kereszténység is egyet ért. Az afrikaiak azonban hisznek abban, hogy nem lehetett véletlen, hiszen az ő világképükben minden okkal és szándékolttal történik. A következő szinten a tradicionalista afrikai azt kérdezi, hogy az ellenanyag, ami hatásosnak bizonyult az ezt megelőző esetekben, miért nem használt az áldozat esetében. Amennyiben nincs kielégítő magyarázat, a hagyományos afrikai társadalom természetfeletti beavatkozásnak tekinti a halált. Amint az nyilvánvaló, a kereszténység és a modern tudomány is szolgál válaszokkal a halál, sérülés, rokkantság eseteire. A kereszténységet és a tudományt azonban elsősorban a jelenség *mikéntje* és nem a *miértje* foglalkoztatja. (Kludze, 2000)

Mivel a kereszténység napjainkban Ghána szerte általánosan elterjedt, a kereszténység még a nem keresztények számára is egy egyszerű kiutat jelent, így a törzsfőnökök többségének nem jelent morális problémát a közösség normáitól és az ősök hagyományaitól történő eltávolodás.

A törzsfőnök alattvalói hagyományainak, kultúrájának és a folklórnak őrzője. Ennek a szerepnek minden törzsfőnök számára van egy világi és egy babonás jelentése.

A közösség szokásainak, hagyományának megőrzése és érvényesítése saját illetékességi területén belül a törzsfőnök jogköre. A hagyományok őrzése illetékességi területén belül a törzsfőnök politikai és adminisztratív felelőssége. Ő az, aki a nép történelmét, hagyományait és folklóráját a fiatalabb generációra hagyományozza. A beiktatását megelőző felkészülési, betanulási folyamat és az esetek többségében életem át viselt hivatal következtében a törzsfőnök igen hamar elsajátítja népe tradícióit, kevésbé ismert hagyományait és szokásait. A törzsfőnök hivatal ideje alatt folyamatosan tanul és az évek előrehaladtával megszerzi azt a szakértelmet, ami a hagyományok ismétlődő alkalmazásával és igénybevételével a hozzá került ügyekben az állásfoglalás kialakításában segíti. (Kludze, 2000)

A hagyományok mellett a törzsfőnök feladata a tabuk és a különféle társadalmi és spirituális előírások elfogadtatása a közösséggel. Többek között biztosítani kell, hogy a banánfürtök, vagy a datolya nem kerülhet be a farmokról a városba fürtökben. A mezőgazdasági termelő által egyenként kell szétválogatni, mielőtt a város határát átlépné. A másik tabu, hogy éjszaka a város bizonyos részein nem szabad fűtyni, megakadályozva ezzel a szellemek haragját, vagy azt, hogy gonosz szellemek jöjjenek a városba. Tudvalevő, hogy minden tabu mögött társadalmi kontrollmechanizmusok állnak, melyeknek a büntetéstől való félelem szerez érvényt. Ez esetben a tilalom azt a célt szolgálja, hogy megelőzzék a tévedésszerű kigyómarást. A fűttyszó ugyanis igen hasonlít arra a hangra, amit a kigyók párzás idején hallatnak (Glover, 2013). A tabu kategóriájába tartozik továbbá egy kakas háztetőről kukorékolása. Amennyiben ezt történt, a madarat a tulajdonosának le kell vágnia és a kivetett bírságot meg kell fizetnie az ősök szellemének kiengesztelésére. Az ilyen és hasonló jellegű kötelezettségek kikényszerítése komoly problémát okozhatnak a keresztény hitet gyakorló törzsfőnökök számára. Ugyanis az ilyen jellegű tabuk, hagyományok és szokások többsége nem egyeztethető össze a törzsfőnök keresztény hitével. Mindazonáltal törzsfőnöki minőségében köteles e tradíciókat érvényesíteni, betartatni, valamint ösztönözni a betartásukat. Semmilyen körülmények között nem áll módjában betartatásuk és érvényesítésük megtagadása. Úgy tartják, hogy komoly szerencsétlenség éri a törzsfőnököt és az egész közösséget, amennyiben a törzsi vezető elhanyagolja e tradíciók érvényesítését. (Kludze, 2000)

A fenti transzformáció³ ugyan kutatási tevékenységem központi elemét képezi, ám mindössze egyetlen a világban történő sok eset közül. A modernizációs folyamat felgyorsulása következtében azonban már az elszigetelten élő népcsoportok is ki vannak téve ennek a veszélynek. A helyzet kezd drámaivá válni és véleményem szerint hatékonyabb fellépés szükséges, hiszen lassan tényleg nem lesz mit megóvni az utókor számára.

Egyes kutatások eredménye azt tűnik igazolni, miszerint abban az esetben, mikor a kultúra létezéséért felelős természeti tér kerül megóvásra, sokkal több esély van az ott egzisztáló kultúra fennmaradására is. Mindennek kiemelkedő jelentősége van, mert meglátásom szerint segít kijelölni a védelem fő irányvonalait. Példának okáért vegyük szemügyre a zápara indiánok esetét. Ugyan az életterüket jelentő őserdő a természeti örökség része, azonban számukra egy sajátos szimbólumrendszert hordozó kulturális tér (is), mely kultúrájuk kialakulásának alapvető feltétele volt. Az esőerdők kiirtásával az ott élő kultúra tudásának, hagyományainak, értékrendszerének természetes közegét semmisítik meg, mellyel jobb esetben a múzeumok falai közé kerül élettelenül, rosszabb esetben a feledés homályába veszik (Fejős, 2005). Ahhoz hogy érzékeljük a valós veszélyt, nem feltétlenül kell az olvasót az Amazonas távoli esőerdőibe kalauzolni. Elegendő, ha csak arra gondolunk, hogy a modernizáció produktumaként egy-egy nagy építészeti beruházás, az urbanizáció folyamata, a népességnövekedés következtében a városi területek határainak kitolódása milyen kártékony hatással tud lenni az adott területen élő helyi közösség hagyományos életvezetésére. Itt arra gondolok elsősorban, miként veszíti el eredeti funkcióját az adott terület. Fentiek ismeretében igen hatékony védelmi mechanizmusokat lehetne elindítani azáltal, hogy nem csupán magát a szellemi kulturális örökség tárgyát képező „dolgokat”, hanem azok természetes közegét is védelem alá helyezzük, legalábbis mindezen tényezőkre tekintettel hozunk meg döntéseket a fejlődés jegyében. Az természetesen egy másik kérdés, hogy erre milyen eszközök állnak rendelkezésre. A későbbiekben erről részletesen kívánok szólni.

Az örökség-fogalom – tartalmát illetően – a kis közösségektől, az etnikai tudattal rendelkező kisebbségeken keresztül egészen a közös nemzeti tudatig terjedhet. További vizsgálati lehetőséget nyújt, ha a közösségek kulturális hagyományait az elszigeteltségük foka szerint osztjuk fel. Ez adott társadalom modernizációs értelemben vett fejlettségét is tükrözi, azaz mennyire erősen érvényesülnek a globalizáció olyan hatásai, mint a migráció, a vidék elnéptelenedése, a társadalmak elöregedése, iparosodás és a környezetszennyezés. (Keszei, 2003)

A bennem megfogalmazódott kérdés az, hogy vajon milyen megoldások jöhetnek szóba a különböző társadalmak szellemi kulturális örökséget képező tudásának megóvására? Mit tett és tehet az UNESCO, az ENSZ szakosított szerveként a nyilvánosság biztosításán és a cselekvési tervek koordinálásán túl?

Az egyezmény vizsgálata

Az ok-okozati viszonyok hosszas taglálása és a kérdés megfogalmazása után térnék át az UNESCO 2003. évi Szellemi Kulturális Örökség védelméről szóló egyezményének bemutatásához.

A kulturális különbségek egy laikus szemével legelsősorban a nyelvben és az ünnepek megélésében manifesztálódnak. Az eltérő életmódok, a különböző történelmi hátterek, az egyes közösségek tradíciói rányomják bélyegüket egy nép mindennapjaira. Mindezen tényezők egy társadalom kulturális alapjait határozzák meg és egyben hozzájárulnak az egyének identitásához és önmeghatározásához. A kultúra és

^ Yamgyökér fesztivál Eweföld, Ghána, 2008

Forrás: Picasaweb

a benne manifesztálódó tudás az, ami az embert legelsősorban emberré teszi és megkülönbözteti más élőlényektől. Tekintettel a kultúra jelentésére és a növekvő mértékű nemzetközi szabályozásra, felmerül a kérdés, hogy a nemzetközi jog, mint világ-szintű szabályozás hozzájárul-e ténylegesen a kulturális érdekeltségek védelméhez?

A kultúra és a nemzetközi jog azonban nem két egymástól távol álló világ. Ellenkezőleg: egy nagyon érdekes interpretációban egy svájci professzor a kultúrát a nemzetközi jog egy dimenziójának nevezte. (Wysss, 1992) Ami ezen túl nem egyértelmű, az az, hogy a kultúra még mindig egy lokálisan behatárolt, csak bizonyos társadalmakra vonatkozó és ezáltal a nemzeti vagy éppen a helyi szabályozás körébe tartozó kategória-e? Mindennek eldöntésével a nemzetközi jog mintegy fokozatos kulturális érdekeltséget feltételez, különösen a szellemi kulturális örökség területén.

Történeti fejlődés

A kulturális örökség két nagy területből tevődik össze: az anyagi és a szellemi kulturális örökségből. Az első kategória a kulturálisan értékes tárgyakat, ha úgy tetszik, a kultúra kézzelfogható elemeit tartalmazza. Ebbe a kategóriába tartoznak a műemlékek, a művészeti alkotások. Gyakran kulturális javakként is jelölik ezeket a tárgyasult formát öltött művészeti alkotásokat. A második, talán nagyobb csoport, foglalja össze a nem tárgyi kulturális kifejezési formákat, mint a szokások, a nyelv, a hagyomány, rítusok.

A kulturális örökség védelme

A szellemi örökség védelmét szolgáló nemzetközi szabályozás meglepő módon egészen 2003-ig hiányzott. Ennek okai sokrétűek. Az egyik legnagyobb probléma a

< *Az afrikai hárfalant*

„Az afrikai hárfákon recitált történeteket, családfákat, énekeltek verseket, recitált és énekes betétekkel tarkított epikus meséket kísérnek, illetve ördögűző és az őskultusszal kapcsolatos szertartások alkalmával használják”

Szöveg: Brauer-Benke József, 2009.

Fotó: Metmuseum.org

< *Hogbetsotso fesztivál, Ghána*

A Hogbetsotso fesztivált minden év novemberének első szombatján rendezik meg az Anlo-ewék otthonában Anlogában, Ghánában. A törzsfőnökök alkotta tanács fontos szerepet játszik az egy héten át tartó Hogbetsotso fesztiválon, mely az anlo-ewék az ősi, fallal körbe vett Notsie-ből történt (ejtsd: Noccsi, napjainban Észak-Togo) exodusának állít emléket, ahonnan a zsarnoki Agokoli király uralma alól menekültek el. A hiedelem szerint hátrafele járással kijátszhatják az őket követő ellenséget, miközben „husagot” és egyéb háborús dalokat dobolnak és táncolnak.

Szöveg: <http://www.anloconstitu-ency.com/hogbetsotso.htm>

Fotók: Myjoyonline.com; Flickr.com

szellemi örökség „megfoghatatlansága”. Komoly nehézségeket jelentett ugyanis valami olyat jogilag védeni, ami csak az emberi viszonyokban konkretizálódik, és elsősorban szellemi karaktere a meghatározó.

Arról nem is szólva, hogy a szellemi örökség alkotóelemei temporális természetűek. Különösen az ünnepek és a különféle rítusok bírnak azzal a sajátossággal, hogy csak bizonyos ideig válnak érzékelhetővé.

Ennek okán már az alkalmas jogi eszköz megtalálása is nehézkesnek ígérkezett. Ugyan a „szándék” és az intézményesült értéknorma jelentős normaképző, hiszen a rítusok jobbra minden kultúrában szakralizálódnak, szimbolizálódnak a szokásjogi gyakorlat következtében (A. Gergely, 2013), ám fontos itt ismét megemlíteni az ewe törzsfőnöki rendszer szokásjogi gyakorlatában napjainkban egyre dominánsabbá váló ellentmondásokat. Hiszen hiába a kialakult szokásjogi gyakorlat, a törzsi vezetők szerepe a közösség hagyományainak betartásában, tabuk érvényesítésében, ha saját, személyes – kereszténység alakította – identitásuk tekintetében változás állt be és ennek következtében nem tudnak azonosulni közösségük – általuk kikényszerítendő – szokásjogi normáival.

Elképzeltető lehetett volna a visszanyúlás a szerzői joghoz, mint egy megoldásként a szellemi tulajdon védelme érdekében. (Deacon, 2003) Az UNESCO keretén belül a szellemi örökség védelme érdekében már sokféle kezdeményezés indult. Az 1970-es évek elején Bolívia javaslata például arra irányult, hogy az *1952. évi Szerzői Jogról szóló Egyezmény* védelme alá kerüljön a folklór és a kulturális örökség kategóriája is. Ennek terve végül nem valósult meg, mert rövid időn belül bebizonyosodott, hogy a szerzői jog nem a legalkalmasabb eszköz a fent nevezett kategóriák védelmére. (Sherkin, 2001)

A mindezek alapjául szolgáló 1980-as évekbeli kezdeményezés a folklór védelméről szóló egyezmény kidolgozására fenti okok miatt nem hozta meg a várt sikert. A folklór fogalmának definiálása – figyelembe véve a korábban taglalt nehézségeket – korainak tűnt. (Aikawa, 2004) Ehelyett *A hagyományos kultúra és folklór védelméről* című 1989.évi UNESCO-ajánlást eredményezte. A nem kötelező érvényű dokumentum mindössze javaslatokat tett az intézkedésekre a védelem érdekében. Nem kötelező érvényű, nemzeti szintre koncentrált, kevésbé átgondolt kezdeményezésként nem hozta meg a várakozásoknak megfelelő eredményeket. (Unesco Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore, 1989)

Az UNESCO e területen számos speciális programmal és projekttel próbálkozott az elmúlt pár évtizedben. A legjelentősebb ezek közül az 1992-ben életre hívott *Program a Szellemi Kulturális Örökségről*. Ennek keretén belül jött létre 1993-ban Dél-Korea kezdeményezésére az „Élő Emberi Értékek” elnevezésű projekt. A részes államok különféle díjakat ítéltek oda azon állampolgáraiknak, akik valamilyen kiemelkedő tudással, készséggel rendelkeztek a szellemi kulturális örökség területén. A projekt még meg nem valósult végső célja egy olyan lista összeállítása, mely a világon létező összes „élő emberi értéket” tartalmazza. Ehhez kapcsolódóan indult el *Az emberiség szájhagyományozó és szellemi örökségének mesterművei* elnevezésű program. Az első 19 mestermű proklamálására 2001-ben került sor. Ezt követte

△ *Baranquilla karnevál*

Forrás: UNESCO.org

△ *Kunqu opera*

Forrás: UNESCO.org

28 további remekmű. Ide tartozik többek között a kolumbiai Baranquilla karnevál és a Kunqu opera is Kínából.

A mestermű-program jelentősége abban áll, hogy új lendületet adott egy egyezmény megalkotására a szellemi kulturális örökség védelme érdekében. Ugyanis azok a szavazatok, melyek az 1989-es ajánlás megalkotásakor nem voltak elegendők a kötelező érvényhez, ekkora már megerősödtek. Mindehhez hozzájárult az 1990-es években érzékelhető erősödő tudatosság a témát érintően, melynek következtében a nemzetközi politika végre felismerte a helyi, regionális és nemzeti kultúrák veszélyeztetettségét. Ez a növekvő kulturális tudatosság kihatott a nemzetközi szerződésekre és a nemzeti joganyagra is. Ebben az összefogásban érdemes megemlíteni a *Biológiai sokféleségről* szóló 1992-es Egyezményt, melynek 8. cikke az őslakos és helyi közösségek tudását, hagyományait, szokásait a tradicionális életformákkal hangsúlyozza. (Biológiai Sokféleség Egyezmény, 1992)

Az egyezmény

A több évtizedes fáradozást egy kötelező erejű jogi eszköz megalkotására a 21. század elejére végre siker koronázta. Az egyezmény elfogadása egyhangú volt. 120 állam támogatta és mindössze 8-an tartózkodtak. Érdekességgént megjegyzem, hogy a tartózkodók között volt Ausztrália, Kanada, Nagy-Britannia, az Egyesült Államok és Svájc. (Odendahl, 2005)

Kétségtelen és nem véletlen, hogy az afrikai, latin-amerikai, ázsiai országok körében helyeslést, míg a nyugati országokban, ha nem is egyértelmű elutasítást, de tartózkodást eredményezett az egyezmény. E magatartás okai érthetőek: kulturális szempontból legvesélyeztetettebb helyzetben a nem nyugati államok vannak. Ahogyan az sem lep meg senkit, ha leírom, hogy éppen az ipari országok nyugati, főként amerikai életmódja az, ami a globális tömegkultúra fenyegettségének félelmével

tölti el a nem nyugati államokat. A másik oldalról azonban hangsúlyozandó, hogy a nyugati országoknak is vannak veszélyeztetett helyi és regionális kulturái. Elég ez esetben, ha csak Európa nyelvi sokféleségére gondolunk. Az angol nyelv világszintű használatával párhuzamosan egyre erőteljesebben érzékelhető az úgynevezett nemzetközi szleng fokozatos térhódítása a világ nyelvi sokféleségében, a nyelvi uniformizálódás utópiáját előrevetítve. Gondoljunk csak bele, ha nincs az információs forradalom és vele a számítógép megjelenése, vajon hányszor használnánk napjainkban az egér szót? A modernizálódott életmód, a természet távolsága ugyanis szinte lehetetlenné teszi számunkra eredeti jelentésében történő alkalmazását. A nyugati világ tartózkodó magatartásának azonban más okai is vannak. Az egyezmény szövegezése ugyanis alkalmat teremt a jogi kikötésekre. Hiszen egy egyezmény legnagyobb jelentősége a megszövegezésében és a tagországok számításba jövő kötelezettségeiben áll.

A szellemi kulturális örökség fogalma

Az egyezmény a szellemi kulturális örökség fogalmát a 2. cikk 1. bekezdésének első mondatában a következőkben fogalmazza meg: a „szellemi kulturális örökség: olyan szokás, ábrázolás, kifejezési forma, tudás, készség – valamint az ezekkel összefüggő eszköz, tárgy, műalkotás és kulturális színhely –, amelyet közösségek, csoportok, esetenként egyének kulturális örökségük részeként elismernek.”

A fogalom illetén absztrakt körülírását a lényeges alkotóelemek felsorolásával konkretizálja. A szellemi kulturális örökség főbb kifejezési formái a következők:

- „a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,
- b) előadóművészetek,
- c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,
- d) a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és gyakorlatok,
- e) hagyományos kézművesség”.

A definíció csak e felsorolás segítségével nyeri el lényegét. A felsorolás hovatovább nem pusztán a kiemelkedő kulturális örökséget nevesíti, hanem a mindennapi kultúra részét alkotó tevékenységeket is. (UNESCO Egyezmény a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről, 2003)

A védelem fogalmköre

A szellemi kulturális örökséget védelmezni szükséges. Egy ilyen szándék azonban rendkívül nehéznek bizonyul, tekintve a fogalom „megfoghatatlan”, átmeneti és szellemi jellegét. Az egyezmény ezt a problémát a védelem fogalmának tágabb kategóriájával kívánja feloldani a 2. cikk 3. bekezdésében: „'védelem': a szellemi kulturális örökség fennmaradását célzó intézkedések, beleértve az ilyen örökség azonosítását, dokumentálását, kutatását, megőrzését, óvását, támogatását, megerősítését, terjesztését – különösen az iskolarendszeren belüli és kívüli oktatás segítségével – csak úgy, mint az ilyen örökség különféle aspektusainak felélesztését” (Odendahl, 2005)

^ Tsiami, a legfőbb törzsfőnök szóvivője, Volta régió, Kpando, Ghána (Weidinger, Bécs, 2012)

Forrás: Flickr.com

^ VII. Togbe Delume, Ve törzsfőnöke, Golokwati, Volta régió, Ghána (Weidinger, Bécs, 2012)

Forrás: Flickr.com

^ Vének Tanácsának tagja, Kpando, Ghána (Weidinger, Bécs, 2012)

Forrás: Flickr.com

Ténylegesen a védelem középpontjában a szellemi kulturális örökség fenntarthatóságának biztosítása áll. (UNESCO Egyezmény a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről, 2003) Történetesen az, hogy mit lehet fenntarthatóság alatt érteni, nem könnyű megválaszolni. Nem a pusztán megőrzésről, fenntartásról van ugyanis szó, hiszen a fennmaradás magában foglalja a fejlődést és a változást is. Tehát a mai szellemi örökség konzerválása nem megoldás. Sokkal inkább a keretfeltételek biztosítása, melyen belül létezhet, fennmaradhat.

A fennálló állapot rögzítésére irányuló minden próbálkozás a kultúra lényegének tökéletes ellentmondását jelenti, ezért elfogadhatatlan, hiszen a kultúra egyik legfőbb ismertetőjege a folyamatos változás.

Az államok kötelezettségei

Az államok egyezményben rögzített kötelezettségei nemzeti és nemzetközi szinten kerültek meghatározásra. Állami szinten az egyezmény első lépésben nagyszabású leltározási feladatokat ró a tagállamokra. Céljaik között a meglévő örökség rögzítése és feltérképezése szerepel. Csak azt lehet ugyanis védeni, amit ismerünk. Második végrehajtható lépésben akcióprogramok, átfogó támogatási intézkedések, képzések állnak. A cél a tudatosság megerősítése, a szellemi kulturális örökség védelmének, ápolásának előmozdítása. Az intézkedéseket az illetékes helyi és központi szinten kell megvalósítani egy szoros együttműködés keretén belül.

Nemzetközi szint

Nemzetközi szinten a cél az emberiség szellemi kulturális öröksége reprezentatív listájának létrehozása. Mindez úgy, hogy a mesterművek listáját inkorporálják. Egy másik, a veszélyeztetett szellemi örökség listája pedig a különösen fenyegetett és védelmet igénylő örökségelemeket⁴ hivatott nevesíteni (UNESCO Egyezmény a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről, 2003).

Általában az államok együttműködésre és kölcsönös védelemre kötelezettek. Ennek megvalósítása érdekében technikai és pénzügyi segítséget kérhetnek. Mindennek megvalósítása érdekében hozták létre a Szellemi Kulturális Örökség Alapját, mely a részes államok hozzájárulásaiból építkezik (UNESCO Egyezmény a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről, 2003).

Az 1972. évi UNESCO Egyezmény a Világörökségről

Figyelembe véve a nemzetközi szintű kötelezettségeket érthető, hogy a Világörökség egyfajta mintaként szolgált a 2003. évi Egyezmény megalkotásakor. Ugyanis pontosan követi annak tematikáját a veszélyeztetett örökség listával, továbbá az Alappal, és a kölcsönös együttműködésre kötelezett államok mindkét egyezmény esetében központi szerepet játszanak. Azonban a 2003. évi egyezmény pusztán másolatként történő kezelése téves lenne. Vannak ugyanis lényeges különbségek a két dokumentum között. Elsőként az anyagi és a szellemi örökség ismertető jegyeiben rejlő különbség emelendő ki, melyet a mindenkor szabályozási tárgy alapoz meg. A Világörökség Egyezmény ily módon nem alkalmas a helyi népcsoportok hovatartoz-

zásának kezelésére. Mindkét egyezmény az emberiség örökségének listájával operál. Ezen túlmenően mindkét lista karakterében és célkitűzésében egyezik. Ebből kifolyólag mindkét szerződés felsorolásában a veszélyeztetett örökség szerepel. Azonban az alapvetés mindkét egyezménynél különbözik. Ugyanis míg a Világörökség Egyezményénél a veszélyeztetett listán csak világszintű kulturális javak szerepelnek, addig a 2003. évi szellemi kulturális örökség védelméről szóló egyezményben minden lokális természetű szellemi örökség is kiemelt figyelmet élvez. Ez a látszólagos törés azonban mégis következetes, hiszen a szellemi örökség sebezhetősége éppen annak leszűkített lokális jellegéből fakad. Éppen ezért pusztán a világszintű szellemi örökség felvétele a listára a legveszélyeztetettebb elemek kizárását jelentené. Fentiek ismeretében érthető, hogy a 2003. évi Egyezmény mintegy bázisként használja az 1972. évi Egyezményt. Megjegyzendő azonban, hogy teszi mindezt a különbségek figyelembevételével. (Odendahl, 2005)

Értékelés

Első ránézésre az egyezménynek pozitív aspektusai vannak, bár akad néhány problematikus pont is. A pozitívumok közül elsőként az érintett közösségekkel való szerves összefüggése emelendő ki. Ugyanis a szellemi kulturális örökség csak addig létezhet, csak addig életképes, míg élnek emberek, akik azt aktívan gyakorolják. Kijelenthető, hogy mindennek figyelembevétele az egyedüli sikeresnek tűnő megoldás. (Odendahl, 2005) Hangsúlyozandó azonban, hogy az állami kötelezettségek túlságosan nyíltan kerültek rögzítésre. Nem adnak meg ugyanis külön konkrét, egyes esetekre vonatkozó intézkedéseket, hanem lehetővé teszik a különböző szituációkhoz jobban illeszkedő viselkedési alternatívák kifejlését. A kulturális tartalmú sokszínűség figyelembevétele szintén meghatározó elem. Ennek köszönhetően az egyezmény mint a helyi és a regionális tradíciók védelmének legfőbb eszköze jelentős mértékben járul hozzá a kisebbségek védelméhez. Pontosan a kisebbségek azok, akik magukat a saját kulturális örökségükkel azonosítják, ennek ellenére azonban sok országban nem tapasztalható kielégítő mértékben a védelmük.

Ez az új nemzetközi jogi norma remélhetőleg tovább fogja erősíteni a már meglévő tudatosságot a szellemi kulturális örökség fogalmkörén belül. A nemzeti és nemzetközi támogatás így nem csupán pótlólagosan növeli a tudatosságot, hanem a globális szintű fenyegetés tekintetében is megfelelő eszköz.

Összességében kijelenthető, hogy a 2003. évi egyezménynek jó esélyei vannak hasonló pozitív hatások kiváltására, mint a világörökség egyezménynek, mely a marginális jogi és tényleges befolyás ellenére alapvetően a világméretű tudatosság és a kulturális javak világszintű védelméhez járult hozzá. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni a lehetséges problémákat sem. Ebben az összefüggésben a felsorolást a szellemi kulturális örökség fogalmával kell kezdeni. Tartalmilag igen találon lett kiválasztva. A kérdés az, hogy valóban érthető-e? Kétségekre adhat okot, hogy vajon a célcsoportok sejtik-e, hogy tevékenységeik, gondolataik szellemi kulturális tevékenységet eredményeznek. Hovatovább az anyagi örökségtől való elválasztás sem olyan egyszerű, mint az első látásra tűnik. Vannak ugyanis célcsoport-

Chhau tánc, India

< *Forrás: UNESCO.org*

tok, melyek bizonyos földterületet, hegyeket, dombokat nem önmagukért, hanem annak vallási, történelmi és egyéb kulturális jelentésükért értékelnek. A kérdés jogosan merül fel, hogy akkor ezek a helyek a szellemi vagy az anyagi kulturális örökség részét képezik-e? (Odendahl, 2005)

Problematikus továbbá az is, hogy a nyelv csak mintegy közvetítő, pusztán az örökség közvetítőjeként áll védelem alatt. Vajon a nyelv önmagában már nem a szellemi kulturális örökség részeként kezelendő? Ez a kérdés felmerült az egyezményt megelőző egyeztetéseken is, ám csak kevés állam állt ki önálló egységként történő kezelése mellett. A háttérben ugyanis ott voltak a nagy különbségek az egyes belügyi nyelvpolitikák között. A nyelv kizárása a szellemi kulturális örökség fogalmából, figyelembe véve a fentieket, egyáltalán nem volt indokolt. (Smeets, 2004)

Itt említendő meg azok a kiegészítő feltételek is, melyeket az Egyezmény 2. cikke 1. szakaszának 3. bekezdése állít fel. A hivatkozott bekezdés az *örökséget* védelmezendő elemként kategorizálja. További problémát jelent az egyezmény emberi jogokkal való összeegyeztethetősége is. Kimondja, hogy célkitűzéseinek a kölcsönös tisztelet megalapozására alkalmasnak kell lennie. A még mindig egzisztáló, megcsonkított, torzult tradíciók kiváló példái a védelem köréből kizárt kulturális elemeknek. Ez emberi jogi aspektus figyelembevétele azonban akár problémákhoz is vezethet. Felmerül a következő kérdés: az az indiai tánc, melyet csak férfiak adhatnak elő, nem képezheti a védelem kategóriáját, hisz mindez a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvét sérti. Még nehezebb megítélés alá esnek azok a

dalok és szokások, melyek fő ismertetőjegye a teljes elhatárolódás más népcsoportoktól. Számos nemzeti himnusz tartalmaz olyan lényegi formulát ugyanis, mely egy másik nemzet ellen szól. (Odendahl, 2005)

A következő kardinális problémát a fenntarthatóság fogalmának elemzése jelentheti. A korábbi információk tükrében világos, hogy nem a fogalom pusztá konzerválásáról van szó, hisz ahhoz, hogy valamit életben tartsunk, muszáj a fejlődést is hagynunk. Vajon hol végződik a fejlődés és mikortól beszélhetünk egy tradíció feladásáról. A kérdés különösen az, hogy vajon a fenntarthatóság megőrzése az adott közösség tradíciójának teljes feladása ellenében megengedett-e? Hisz a fenntarthatóság fogalmának értelmezése a jelenlegi állapot befagyasztásának veszélyét is magában rejt.

Következtetések

A legelső fontos kérdés, mely a szakirodalom feldolgozása közben felmerült bennem, az az, hogy vajon a jogi szabályozás nem merevíti-e meg túlságosan a szellemi kulturális örökség tárgyát képező értékeket? Tekintettel a kultúra folyamatos változó jellegére, ez nagyon is valószínű eshetőség, melyet véleményem szerint a tanulás és az oktatás szerepe hivatott ellensúlyozni. Úgy gondolom, a prioritásnak jelen esetben a következőnek kellene lennie: a téma feltétlen publicitást igényel, és nem elsősorban a témakörrel foglalkozók szintjén, hanem igenis szükséges, hogy a nagyközönség, az átlagember is szembesüljön a globalizáció kulturális veszélyeivel, és megtanulja értékelni a lokalitás fontosságát. Mindezek után pedig kiemelt figyelmet kell szentelni az oktatásnak mind nemzetközi, mind nemzeti szinten. A jogi szabályozás szerepe jelen esetben azért is kiemelkedő, mert egy igen kényes szabályozási területről van szó, ahol a túlzott védelem akár több kárt is okozhat, mint a szabályozatlanság. Példának okáért említem a szellemi kulturális örökség reprezentatív listáját, ahol a Kínai Népköztársaság szellemi kulturális örökségei képviseltetik magukat legnagyobb számban.⁵

Kínai árnybábjáték

< *Forrás: UNESCO.org*

▲ Akupunktúra és a hagyományos kínai orvoslás

Forrás: UNESCO.org

Ennek következményei egyelőre még beláthatatlanok, de jósolható, hogy ezzel a lépéssel a kínai kormány óhatatlanul megmerevített jó néhány szellemi örökség körébe tartozó kulturális értéket. Joggal merül fel a kérdés, hogy megmerevítésen vajon mit is értek. Élőből, a mindennapok szerves részét képező gyakorlatból magasabb szintre emeli a jogi szabályozás ezeket a kulturális értékeket. Élettelenné válnak oly módon, hogy természetes közegükből kiemelik, és a védelem okán egy egészen más jelentéstartalommal ruházzák fel őket. Ez természetesen nem minden listára felkerülő érték esetében van így, de a nagy számok törvénye alapján több esetben fordulhat elő.

Kínai kalligráfia

◀ *Forrás: UNESCO.org*

Visszakanyarodva a szabályozás problematikájához, kiemelném még, hogy jelen szabályozási terület esetében az együttműködés más tudományágakkal mindennél nagyobb figyelmet érdemel. Különösen igaz ez az antropológia tudományára, mely áldozatos kutatómunkája eredményeivel hívta fel a figyelmet a kulturális sokszínűség jelentőségére. E tudományág által képviselt látásmód pedig elengedhetetlen a jogi védelem hatékonyságához és eredményességéhez.

Afrika népességének nagy hányada még ma is kis, földművelő és állattartással foglalkozó közösségekben él, melyek kivétel nélkül a közvetlen személyes kapcsolatokra épülnek, íratlan szabályokkal, kölcsönös függőségen alapuló közösségi szabályrendszerrel. A párhuzamosan létező jelenkori társadalom mindezzel ellentétes tendenciája a törvények és más egyéb formális szabályok által meghatározott, javarészt urbanizált közösségek hálózatával, a formalizált és személytelen emberi kapcsolatokkal azonban igen komoly és drasztikus változásokat idézhet elő egy-egy hagyományos közösség életében. (Rostoványi, 2002)

Mindennek tükrében az egyik legnagyobb nehézséget a szellemi kulturális örökség egész emberiségre történő kiterjesztése jelenti. A tradíciók és a szokások fő jellegzetessége ugyanis éppen pusztán lokális jelentőségükben áll. Amilyen fontosak ugyanis egy-egy közösség számára, olyan nehéz elismertetni jelentőségüket az egész emberiséggel. Ebben az elismertetésben pedig a legkiemelkedőbb szerepet az oktatás játssza. Az az oktatás, mely szerepét tekintve azt a célkitűzést követi, hogy olyan magatartási elvek elsajátításában működik közre, melyek segítenek más kultúrák, szokások létezését és eltérő identitását elfogadtatni, és segítenek abban, hogy az emberek embertársaik gondolkodásmódjával, világnépevel, hitével és morális elveivel szemben teljes megértést tanúsítsanak.

Gondolataimat a következő sorokkal zárom:

*„Életed gyenge szál amellyel szőnek
a tájak s mult dob hurkot a jövőnek:
amit hoztál, csak annyira a tied
mint a por mit lábad a szőnyegen hagy.
Nem magad nyomát veted: csupa nyom vagy
magad is, kit a holtak lépte vet.”*

(Babits Mihály: *Csak posta voltál*. Nyugat, 1932, 1. szám)

Jegyzetek

- 1 A tó egy meteorit kráterből keletkezett és különleges szakrális jelentőséggel bír. Az ashanti nép szerint a holtak lelke a tóhoz járul búcsúra Twi Istenhez. Ezért tabu megérinteni vassal a tavat, és a hagyományos csónak, a padua kivételével más hajóval nem lehet a tóra szállni. <http://ghanaweb.com/mobile/wap.small/news.article.php?ID=69914> (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 22.)
- 2 UNESCO Egyezmény a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről, UNESCO, Általános Konferencia 2003. szeptember 29. – október 17. Párizs, 32. Ülésszak <http://www.szellemiorokseg.hu/index.php?menu=11&m=unesco> (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 20.)

- 3 „Az emberekkel együtt tűnik el a spirituális érték és veti meg lábát a materiális érdek, időnként vallási köntösbe burkolózva” (Mihálffy, 2009).
- 4 A szellemi kulturális örökség reprezentatív és sürgős védelmet igénylő listája: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00559> (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 22.)
- 5 Szellemi kulturális örökségelemek világban történő eloszlása: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00011&multinational=3&display1=inscriptionID&display=maps#tabs> (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 22.)

▲ Mazu hit és szokások

Forrás: UNESCO.org

▲ Urtiin Duu, tradicionális kínai-mongol népi ének

Forrás: UNESCO.org

Felhasznált irodalom

- A.Gergely András (2013): Lektorai vélemény a *Megfoghatatlan örökség* című tanulmányhoz.
- Aikawa, Noriko (2004): An Historical Overview of the Preparation of the Unesco International Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. *Museum International*, Vol. 56., No. 1-2. 137-138. pp. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=21739&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html#overview (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 22.)
- Biernaczky Szilárd (2007): Szólások a mindennapi élet és a folklór határán. Afrikai esettanulmány, *Afrika Tanulmányok*, I. évfolyam 3. szám. 37. o.
- *Biológiai Sokféleség Egyezmény*, Rio de Janeiro, 1992. június 5. <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf> (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 22.)
- Brauer-Benke József (2009): A hárfalant. Egy nyugat-afrikai hangszertípus története. *Afrika Tanulmányok*, III. évfolyam 3-4. szám, 104. o.
- Búr Gábor (2011): *Afrika-történeti tanulmányok*, Budapest, Mundus Novus Kft.
- Deacon, Harriett (2003): *Legal and Financial Instruments for Safeguarding our Intangible Heritage*. Human Sciences Research Council (HSRC), paper presented to International Network on Cultural Policy (INCP-RIPC), Croatia, 14-20. pp.
- Fejős Zoltán (2005): Néprajz, antropológia – kulturális örökség és az emlékezet kategóriái. *Iskolakultúra*, No. 3., 41-48. pp.
- Glover, Kofi Evam (2013): BIGSAS – Bayreuthi Afrika Tanulmányok Nemzetközi Iskolájának kutatója, *személyes interjú*, Bayreuth, 2013. március 5.

- Keszei András (2003): „A megfoghatatlan nyomában”. In: Csonka-Takács Eszter (szerk.): *EFI Communicationes*. Budapest, Európai Folklór Intézet. 20 p.
- Kludze, A Kodzo Paaku (2000): *Chieftaincy in Ghana, Lanham*. New York – Oxford, Austin & Winfield Publisher, 232-233 pp.
- Mihálffy Balázs (2009): Spiritualitás Afrikában. *Afrika Tanulmányok*, III. évfolyam 1. szám 59. o.
- Odendahl, Kerstin (2004): Die Bewahrung des immateriellen Kulturerbes als neues Thema des Völkerrechts. *SZIER/RSDIE*, No. 3. 445-457 pp.
- Rostoványi Zsolt (2002): A civilizáció(k) globalizálódása, avagy a globalizáció (de)civilizálódása? *Magyar Tudomány*, 2002/6:785.
- Sherkin, Samantha (2001): A historical Study on the Preparation of the 1989 Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore. In: Peter Seitel (szerk.): *Safeguarding Traditional Cultures: A Global Assessment*. Washington, UNESCO and Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage, 45. pp.
- Smeets, Rieks (2004): Language as a Vehicle of the Intangible Cultural Heritage. *Museum International*, Vol. 56, No. 1-2., 156-165. pp. <http://www.sfu.ca/kbipinch/records/264/> (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 22.)
- Szilasi Ildikó (2009): Látható és láthatatlan világ Kinshasában. *Afrika Tanulmányok* III. évfolyam 1. szám 63. o.
- Szilasi Ildikó (2008): A tárgyi kultúra változásának néhány példája a Kongói Demokratikus Köztársaságban. *Afrika Tanulmányok*, II. évfolyam 4. szám.
- Tarrósy István (2009): Élet és halál zero zero-ként – Albinó sorsok Kelet-Afrikában. *Afrika Tanulmányok*, III. évfolyam 1. szám.
- UNESCO Egyezmény a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről, UNESCO, Általános Konferencia 2003. szeptember 29. – október 17. Párizs, 32. Ülésszak.
- Unesco Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore, adopted by the General Conference at its 25th Session, Paris, 15 November 1989.
- Wyss, Martin Philipp (1992): Kultur als eine Dimension der Völkerrechtsordnung: Vom Kulturgüterschutz zur internationalen kulturellen Kooperation. Zürich. *Schweizer Studien zum Internationalen Recht*, Bd. 79. <http://www.worldcat.org/title/kultur-als-eine-dimension-der-volkerrechtsordnung-vom-kulturguterschutz-zur-internationalen-kulturellen-kooperation/oclc/715378046> (utolsó letöltés időpontja: 2013. március 22.)

publikon
KIADÓ

www.publikon.hu

Teljes körű kiadási tevékenység
a kéziratától a könyvespolcig!

Jelentesse meg könyvét a Publikon Kiadónál!

OLCSÓ | MEGBÍZHATÓ | RUGALMAS | GYORS

A szerzőről

Jogász, doktorandusz

Pécsi Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

About the Author

Jurist, Ph.D. student

University of Pécs

Faculty of Law

eisenbeckhelga@gmail.com

English Abstract

The incomprehensible heritage

The essay explores the key concept of identity and culture, revealing the relevant context of globalization and culture. A closer look at of the 2003 UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage is provided. The most important conclusions of the analysis include: 1. Education and learning are intended to compensate for the dangers inherent in the legislation in the case of the intangible cultural heritage. 2. The subject, of course, requires an absolute publicity and not primarily on the subject level – it is necessary that the general public, even the average person can confront the dangers of cultural globalization and appreciate the importance of locality. 3. The role of legislation in this case is also outstanding, because it is a very sensitive regulatory area, where over-protection can cause even more damage than the lack of regulation. The major difficulty is the extension of the intangible cultural heritage to the whole of humanity. The main characteristic stemming from traditions and habits stands merely in their local significance. Just as important they are for a given community, so hard is the acknowledgment of their importance with the entire humanity. Education plays the most outstanding role in this acknowledgment. The study offers some examples from China and Africa.